

Nils Christie: Små ord for store spørsmål. Universitetsforlaget, Oslo 2009. 120 sider. Kr 249.

I essayet *Politics and the English Language* fra 1946 gjorde George Orwell gjeldende at ”politisk språk” var laget for å skjule sannheten og gjøre den uklar. Hans tese var at uklart språk kan komme av uklare tanker, men også gjøre tankene enda mindre klare. Det er, sier Orwell, som når en mann føler seg mislykket og derfor tyr til flasken, og drikkingen får ham til å mislykkes enda mer. Men Orwell så også denne typen språk som et maktmiddel: Man sier ikke ”drepe”, man sier ”fjerne elementer som ikke er til å stole på” osv.¹

Christies tanker i denne boken minnet meg om Orwells essay: Ord kan skape broer, men også sperrer, skriver Christie (s. 7).

Boken er dels en fortelling om erfaringer Nils Christie har gjort seg gjennom et langt forskerliv, og dels råd om hvordan man best kan formidle sine tanker til andre.

Kapitlene handler om handling som språk, ord som farlig redskap, om å nå den annen, skapelsens gleder, om det er bra å forstå, og råd om skrift og tale. Det midterste kapitlet heter ”Min intellektuelle helt” – om Tom, som skar gjennom lange taler og ville ha fram sakens kjerne.

Forfatteren har en lavmælt form. Han undrer, stiller spørsmål og påpeker at ekspertveldet kan ta fra folk deres evne til å stole på kunnskapen om eget liv.

Denne boken er interessant på flere plan: Dels gir den et innblikk i hva som har formet Nils Christie som forsker og menneske, dels gir den gode råd om skriving. (Hans tolv råd om skriving fra 1984² er nå blitt tyve.) Det han skriver om å bruke små og korte ord og tenke på mottakeren, er så enkelt at en nesten kunne kalle det banalt – men det er det dessverre ikke. Et raskt blikk på en del tekster i det offentlige rom er godt nok bevis på det.

Samtidig er det lett å la seg rive med av den vennlige formen når man skal vurdere hans påstander. Jeg tror ikke Christie vil det slik – jeg tror han ønsker å stimulere leseren til å tenke selv. Han skriver (s. 25) at det er vanskeligere å forenkle og sette merkelapper på folk i små samfunn. Jeg er ikke så sikker på det – men så er da også Sigurd Hoels *Trollringen* en av mine favorittromaner.

Christie fremhever at man noen ganger bør søke å formulere seg på et språk som ikke er ens ”hovedspråk”, for ikke så lett å kunne lire av seg de lange ordene. Det er en interessant tanke – med litt trening går det fort å taste ned ”operasjonalisere”, ”synergieffekt” og ”kvalitetsoptimalisering”. Kanskje fortære enn skriveren rekker å tenke. Orwell igjen: ”What is above all needed is to let the meaning choose the word, and not the other way about” (s. 118).

Christie er selvsagt i stand til å bruke de vanskelige ordene hvis han vil – men han vil ikke. Det kaller på smilet når han oversetter noen av sine boktitler til ”fagspråk”: *Hvis skolen ikke*

¹ George Orwell, ”Politics and the English Language”, her etter samlingen *Why I Write*, London 2004 s. 102-120 (på s. 102 og s. 115)

² Nils Christie, ”Tolv råd om skriving”, *Lov og Rett* 1984 s. 301-304.

fantas kunne vært ”døpt og dømt ... til å hete Utdanningsinstitusjonen som mottaker av residualkategorier i høyindustrialiserte samfunn” (s. 51).

Christie har lest mer enn faglitteratur: Han viser til filosofen Wittgenstein og sosiologen Bourdieu, men også til Bibelen og til Vildanden. (Han er ikke den eneste jeg har hørt sitere Bourdieu, men han gjør det slik at jeg føler at jeg fortsatt kan bli med i samtalen uten å være utdannet sosiolog.)

Blant hans råd om skriving er det ett jeg gjerne skulle sett skrevet med rene ord og ikke bare mellom linjene: Skal man skrive godt, må man lese gode tekster.

Christie berører også spørsmål som han tidligere har tatt opp i større bredde, som narkotikaproblemet og om kriminaliteten finnes. Dette er ikke stedet for å ta opp disse diskusjonene, men boken sendte meg til bokhyllen og et gjensyn med til tider provoserende, men alltid velformulerte tanker.

Inntrykket jeg sitter igjen med, er glede: glede over å finne ut og glede ved å formidle.

Å lese denne lille boken er som å bli med på en reise med en klok reisefører. Den lar seg lese like godt på stranden som ved et skrivebord. Dette er en bok jeg er glad for å ha lest, og som jeg vil lese igjen.

Morten Holmboe